

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “ศึกษานักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔” นี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การเก็บรวบรวมข้อมูลแบ่งเป็น ๒ ส่วน คือ ส่วนที่ ๑ เป็นการศึกษาค้นคว้าจากหนังสือ ตำรา เอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ บทความจากอินเทอร์เน็ต ส่วนที่ ๒ เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยกระบวนการ สืบค้น สังเกต สัมภาษณ์ สันทนากลุ่ม โดยมีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๓ วิธีการวิจัย

๓.๔ ระยะเวลาการวิจัย

๓.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

รายละเอียดและขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มีลักษณะวิธีการ กระบวนการค้นหาความจริงในสภาพที่เป็นอยู่โดยธรรมชาติ เป็นการสืบค้นโดยมองภาพรวมอย่างรอบด้าน ทุกแง่ทุกมุม โดยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ที่ความหมายแบบอุปนัยหรืออุปมาน (Inductive analysis) เพื่อให้เข้าใจ “ปัญหาวิจัย” ในมิติความเป็นจริงตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของสังคม และชุมชนในพื้นที่วิจัย

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๒.๑ ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นผู้บริหารสถานที่ปฏิบัติธรรม หรือเจ้าอาวาส และสำนักปฏิบัติธรรมในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ สี่จังหวัด ประกอบด้วย ๑) จังหวัด นครสวรรค์ ๒) จังหวัดกำแพงเพชร ๓) จังหวัดพิจิตร ๔) จังหวัดเพชรบูรณ์ โดยเลือกสำนักปฏิบัติธรรม ดีเด่นประจำจังหวัดจำนวน ๘ สำนัก

ตามประกาศของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ พุทธศักราช ๒๕๓๘-๒๕๕๕ และเลือกพื้นที่แบบเจาะจง จังหวัดละ ๒ สำนัก (สองวัด)

๓.๒.๒ กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เลือกแบบเจาะจง จาก ๘ สำนัก สำนักละ ๕ ท่าน รวม ๔๐ ท่าน ดังรายละเอียด ดังนี้

- ๑) จังหวัดนครสวรรค์ ๒ สำนัก ได้แก่
 - (๑) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดศรีวงศ์”
 - (๒) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดสระโบสถ์”
- ๒) จังหวัดกำแพงเพชร ได้แก่
 - (๑) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดหนองปลิง”
 - (๒) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดไทรงาม”
- ๓) จังหวัดพิจิตร ได้แก่
 - (๑) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดทับคล้อ” (สวนพระโพธิสัตว์)
 - (๒) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดโพธิประทับช้าง”
- ๔) จังหวัดเพชรบูรณ์ ได้แก่
 - (๑) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดมหาธาตุ” (พระอารามหลวง)
 - (๓) สำนักปฏิบัติธรรม “วัดประชานิมิตร”

แยกรายละเอียด ดังนี้

๑) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) เป็นกลุ่มบุคคลที่คาดว่าจะเป็นผู้ให้ข้อมูลในเชิงลึกเกี่ยวกับสภาพปัญหา ปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้นในการปฏิบัติธรรมของพุทธบริษัทในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ทั้งภาพกว้าง และเชิงลึก โดยแยกเป็น

(๑) กลุ่มเจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรม ผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจากเจ้าอาวาสและเจ้าสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด จำนวน ๘ ท่าน

(๒) กลุ่มผู้นำชุมชน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ไวยาวัจกร กรรมการวัด หรือพระสงฆ์ในวัดที่มีความรู้และเชี่ยวชาญด้านวิปัสสนากรรมฐานจำนวนพื้นที่ละ ๑ คน รวม ๘ ผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกแบบเจาะจง

๒) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) ผู้วิจัยทำการคัดเลือกจากเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานอยู่ในสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด เช่น พระวิปัสสนาจารย์ พระวิทยากร และกลุ่มผู้เกี่ยวข้อง โดยจะคัดเลือกแบบเจาะจง

รวมสำนักปฏิบัติธรรมใน ๔ จังหวัด ๘ สำนักปฏิบัติธรรม รวมประชากร ๔๐ รูป/คน

๓.๒.๓ ขอบเขตการทำวิจัย

ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยไว้ตามระยะเวลา ๘ เดือน นับจากวันที่สอบโครงร่างเสร็จแก้ไขตามที่คณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์กำหนด และได้รับการอนุมัติเค้าโครงจาก บัณฑิต

วิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามระเบียบการทำวิทยานิพนธ์ ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และกำหนดขั้นตอนการศึกษาไว้ ดังนี้

- ๑) ศึกษาเอกสารกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- ๒) ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- ๓) สืบหาข้อมูลเบื้องต้น
- ๔) สืบหาพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย
- ๕) สร้างเครื่องมือ
- ๖) เก็บข้อมูลภาคสนาม
- ๗) รวบรวมข้อมูล
- ๘) การจัดกระทำข้อมูล
- ๙) วิเคราะห์ข้อมูล
- ๑๐) นำข้อเสนอแนะจากคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์มาปรับปรุงการวิเคราะห์

ข้อมูล

- ๑๑) สรุปอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ นำเสนอผลการวิจัย

๓.๓ วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study) และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) โดย สืบหา (Survey) การสังเกต (Observation) การสัมภาษณ์ (Interview) สอดแนมกลุ่ม (Focus Group Discussion) ตลอดจนการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) (ในกรณีที่ข้อมูลภาคสนามไม่สมบูรณ์ครบถ้วน) ทำการจดบันทึกและการนำข้อมูลมาทำการวิเคราะห์ โดยมีลักษณะสำคัญเพื่อ

๑) ศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ในพื้นที่วิจัย กลุ่มตัวอย่างที่เลือก และสภาพชุมชนที่ทำการวิจัย

- ๒) ศึกษาความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

๓) ให้ความหมาย/คุณค่าต่างๆ ของปรากฏการณ์ และปฏิสัมพันธ์ของคนในชุมชน ต่อประเด็นที่ทำการศึกษาค้นคว้า

- ๔) ศึกษาค่านิยม/อุดมการณ์ ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อประเด็นการวิจัย

- ๕) ใช้เวลาในการศึกษาติดตามระยะยาวที่มหาวิทยาลัยกำหนด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษามีรายละเอียด ดังนี้

๑) แบบสังเกตการณ์ (Observation) ใช้สำหรับสังเกตสภาพต่างๆ ไปภายในชุมชน วิถีชีวิตของคนในชุมชน ตามสภาพสังคมที่ปรากฏ เช่น สภาพสังคมโดยรวม วัฒนธรรม การดำเนินชีวิต การประกอบกิจกรรมด้านต่างๆ ตลอดจนเหตุการณ์โดยทั่วไปของชุมชน และการเข้าร่วมกิจกรรมประเพณีต่างๆ กับชุมชนเป็นต้นว่า งานประเพณีท้องถิ่น งานแห่เทียนพรรษา งานเทศกาลประเพณีที่ชาวบ้านยึดถือปฏิบัติมาอย่างยาวนาน โดยจะใช้วิธีการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - Participant Observation)

๒) แบบสัมภาษณ์ (Interview Guide) เป็นเครื่องมือวิจัยทางสังคมศาสตร์ ที่ใช้สัมภาษณ์กลุ่มผู้รู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติ และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมถึงประเด็น ที่

เกี่ยวข้อง คือ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พุทธวิธีการสอนแนวทางการปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา กับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อการปฏิบัติธรรม บทบาทของพระสงฆ์และสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ และรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม โดยผู้วิจัยจะใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (Non-Structured Interview)

๓) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นเครื่องมือทางการวิจัยแบบคุณภาพ ใช้สำหรับการจัดกลุ่มการสนทนาในกลุ่มผู้นำ เช่นพระสงฆ์เจ้าอาวาสและเจ้าสำนัก วิทยากรประจำสำนัก พระวิปัสสนาจารย์ ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน เพื่อหาแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูและพัฒนา สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัด ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔

๓.๔ วิธีการสุ่มตัวอย่าง

การวิจัยในครั้งนี้หลังจากได้กลุ่มประชากรแล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จากประชากรทั้งหมดที่เกี่ยวข้องแต่ละสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดที่คัดเลือกไว้ทั้ง ๘ สำนัก โดยผู้วิจัยจะลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลด้วยตนเองเพื่อสำรวจพื้นที่วิจัย (Survey) เกี่ยวกับสภาพภูมิทัศน์ วัฒนธรรม และสภาพพื้นที่โดยรวม สังเกต (observation) กิจกรรมด้านกระบวนการการปฏิบัติธรรมในพื้นที่วิจัย สัมภาษณ์ (Interview) ผู้เกี่ยวข้องทั้งสำนักปฏิบัติธรรม สนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) กับผู้เข้าปฏิบัติธรรมและผู้เกี่ยวข้อง

๓.๕ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่แบบสอบถาม (Questionnaire) ลักษณะสัมภาษณ์ ในการเก็บรวบรวมเพื่อการวิจัย (interview) แบ่งเป็น ๒ ชนิด คือ แบบมีโครงสร้าง (structured interview) และแบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) โดยผู้วิจัยได้สร้างขึ้นเองจากกรอบแนวคิด การศึกษาทฤษฎีแนวคิดและเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยมีรายละเอียด แบ่งเป็น ๔ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ : ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ : เป็นคำถามเกี่ยวกับพุทธวิธีการสอนแนวทางการปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนาเถรวาท กับความคาดหวังของพุทธศาสนิกชนต่อการปฏิบัติธรรม

ตอนที่ ๓ : เป็นคำถามเกี่ยวกับบทบาทของพระสงฆ์และสำนักปฏิบัติธรรม ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔

ตอนที่ ๔ : เป็นคำถามเกี่ยวกับรูปแบบการปฏิบัติธรรมที่เหมาะสม

๓.๖ การเก็บรวบรวมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยจะได้ดำเนินการตามขั้นตอนของระเบียบวิธีวิจัยและกระบวนการวิจัยตามกฎเกณฑ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

๓.๖.๑ การเก็บรวบรวมข้อมูล

๑. ผู้วิจัยได้ขอนั่งสื่อนำ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บข้อมูล ประกอบการทำวิทยานิพนธ์ จากศูนย์บัณฑิตวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วิทยาลัย นำเรียนผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อขออนุญาตเข้าไปทำการเก็บรวบรวมข้อมูลภายในพื้นที่

๒. เก็บรวบรวมข้อมูล จากแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวข้อง โดยอ้างอิงจากตำรา เอกสาร งานวิจัยและวิทยานิพนธ์ต่างๆ เกี่ยวกับ พุทธวิธีการสอนการปฏิบัติธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์ พระพุทธศาสนา บทบาทของสำนักปฏิบัติธรรมในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค ๔ รูปแบบการปฏิบัติธรรม

๓. เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัย ได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเลือกกลุ่มแบบเจาะจงจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๘ สำนัก ใน ๔ จังหวัด โดยเลือกสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดดีเด่นจังหวัดละ ๒ สำนัก และจะลงพื้นที่เก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการนำแบบสอบถามลักษณะ สํารวจ สังเกต สัมภาษณ์ ไปยังสำนักปฏิบัติธรรม เพื่อเก็บข้อมูล

๓.๖.๒ การจัดกระทำข้อมูล

ในการจัดทำข้อมูลผู้วิจัย จะใช้ขั้นตอนดังนี้

๑) การจัดทำข้อมูล ใช้แบบสำรวจ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบการสนทนา กลุ่ม และบันทึกการประชุมเชิงปฏิบัติการ ทำการบันทึกข้อมูลลงในสมุดบันทึก บางกรณีอาจใช้เครื่องบันทึกเสียงในการบันทึกข้อมูลการสนทนา ตลอดถึงการใช้กล้องบันทึกภาพ ทั้งกล้องถ่าย วิดีโอ และ กล้องบันทึกภาพนิ่งธรรมดา

๒) นำข้อมูลที่บันทึกมาสรุปในแต่ละวัน และทำการจัดหมวดหมู่เพื่อหาคำตอบ ตามเนื้อหาของการวิจัย

๓) การตรวจสอบข้อมูลตรวจสอบข้อมูลขณะเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยจะตรวจสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือได้ (Reliability) ของข้อคำถามข้อมูลภาคสนามทุกครั้ง ที่เก็บข้อมูลด้วยการดูข้อคำถาม ได้สื่อความหมายตรงตามที่ต้องการหรือไม่ ทดสอบกับสภาพแวดล้อม และข้อ มูลอื่นที่มีอยู่เดิมจากแหล่งอื่นๆ ในลักษณะทดสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อจะได้ข้อมูลมีความแม่นยำ และมีความเชื่อถือได้มากที่สุด จากการสังเกตพฤติกรรม การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การจักประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้ข้อมูลหลัก และผู้ที่ให้ข้อมูลทั่วไป ด้วยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าในด้านต่างๆ ดังนี้

(๑) ตรวจสอบข้อมูลจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง (Member Checks) โดยให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง หรือสมาชิกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักฐานต่างๆ จากภาคสนามที่วิจัย (Audience Members) ตรวจสอบความถูกต้อง ของหลักฐานทางข้อมูล และผลงานวิจัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการแสวงหาความรู้ ความจริง ที่ปฏิบัติการอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ

(๒) ตรวจสอบด้วยกลุ่มเพื่อนนักวิจัย (Peer Examination) โดยการขอร้องให้บุคคลหรือเพื่อนนักวิจัยให้ข้อมูลและรายละเอียด แสดงความคิดเห็น วิจาร์ณ ตลอดถึงการตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับหลักฐานและข้อมูล แบบแผนที่เป็นสารแก่นสาร ที่ทำการวิเคราะห์ได้จากข้อมูลหลักฐานที่เก็บได้รวบรวมได้จากสนามการวิจัย

(๓) การเชื่อมโยงข้อมูลการวิจัยแบบสามเส้า (Triangulation) เพื่อสะท้อนให้เห็นข้อมูลหลักฐานและผลงานวิจัยโดยอาศัยการตีความหมายของข้อมูลหลักฐานที่เก็บรวบรวมได้มีความไว้วางใจได้ว่ามีความถูกต้องตรงตามความเป็นจริงที่ได้นำเสนอไป ซึ่งในทางปฏิบัตินั้นจะกระทำได้โดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากหลากหลายแหล่ง (Data Triangulation) หลากหลายวิธี

(Methodological Triangulation) และโดยนักวิจัยหลายคน (Investigator Triangulation) ซึ่งจะมีรายละเอียดในแผนภูมิ เพื่อที่จะตรวจสอบความไว้วางใจ ตลอดถึงการเข้าถึงข้อเท็จจริงได้ (Fact) หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย โดยที่ผู้วิจัยต้องการสืบค้นหาคำตอบได้อย่างละเอียด ครบถ้วนและลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น^๑

๓.๗ การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์ สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม แล้วจัดบันทึกไว้ในลักษณะการบรรยาย (Descriptive) เพื่อที่จะได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นภาพเกี่ยวกับปัญหาที่พบและสร้างองค์ความรู้ใหม่เพื่อใช้เป็นต้นแบบการเฝ้าระวังตามรูปแบบวิถีพุทธ ในการวิเคราะห์ผลการศึกษาจะใช้รูปแบบการวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดของสุภางค์ จันทวานิช^๒ ที่ได้ให้รายละเอียดไว้ ดังนี้

๑) การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) ซึ่งเป็นวิธีการสรุปข้อมูลตามปรากฏการณ์ที่สัมผัสได้ หรือมองเห็น เป็นต้นว่า การดำเนินชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่าง

๒) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยการจำแนกข้อมูล (Hypnological Analysis) ได้แก่การจำแนกข้อมูลออกเป็นหลายๆ (Typologies) ซึ่งจะใช้วัฒนธรรมวิเคราะห์ ตลอดถึงการใช้ทฤษฎีโครงสร้างหน้าที่นิยม (Structural Functionalism) ทฤษฎีการสื่อสาร ทฤษฎีจิตวิทยาสังคม และหลักการที่เกี่ยวข้อ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์กลุ่มประชากร ตลอดถึงการวิเคราะห์ถึงรูปแบบของการความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงการวิเคราะห์ให้เห็นถึงปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อกระบวนการการเผยแพร่ธรรมทางวิทยุกระจายเสียง โดยมีขั้นตอนดังนี้

(๑) การกระทำ (Acts) ได้แก่เหตุการณ์ ปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง

(๒) กิจกรรม (Activities) สถานการณ์หรือเหตุการณ์ และชนบประเพณี ค่านิยมที่เกิดขึ้นในลักษณะที่ต่อเนื่องจนมีความผูกพันกับกลุ่มบุคคลบางกลุ่มหรือบางคน

(๓) ความหมาย (Meanings) เป็นการอธิบายของบุคคลหรือการสื่อสารและให้ความหมายเกี่ยวกับการกระทำหรือกิจกรรม อาจเป็นการให้ความหมายที่มีลักษณะเกี่ยวกับโลกทัศน์ ความเชื่อ ค่านิยม ลาบรทัดฐาน

(๔) ความสัมพันธ์ (Relationship) ได้แก่ความเกี่ยวโยงระหว่างบุคคลหลายๆ คนในสังคมที่ศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอาจเป็นรูปแบบที่เข้ากันได้และเข้ากันไม่ได้ก็ได้

(๕) การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Participation) ได้แก่ความผูกพันของบุคคลและการเข้าร่วมกิจกรรม การปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์และเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคม

(๖) สภาพสังคม (Setting) สถานการณ์หรือสภาวะการณ์ที่กำลังทำหรือกำลังศึกษาอยู่

(๗) การนำเสนอข้อมูล ผู้วิจัยจะนำเสนอข้อมูลภาคสนามด้วยการพรรณนาวิเคราะห์ ตามประเด็นต่างๆ ที่ได้ศึกษา และเก็บรวบรวมข้อมูล

^๑ทรงคุณ จันทจร, การวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม, (ภาพสินธุ์ : ประสานการพิมพ์, ๒๕๔๙) หน้า ๗๘.

^๒สุภางค์ จันทวานิช, วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. (พิมพ์ครั้งที่ ๑๑), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๙), หน้า ๑๓๑ - ๑๔๕.

